

**«ΣΒΒΕ – Eurobank βιομηχανία 2020:
Περιφερειακή ανάπτυξη, καινοτομία και εξωστρέφεια».**

Θεσσαλονίκη 30 Νοεμβρίου 2009

Αρχική Τοποθέτηση επί της Εισήγησης

Τάσος Σιδηρόπουλος – Διευθυντής Προγραμμάτων της ANKO A.E.

1. Ο ρόλος της βιομηχανίας στην Ελληνική Οικονομία, τάσεις – προοπτικές της.

Κατ' αρχάς θα συμφωνήσω με την ιστορική αναδρομή για την πορεία της βιομηχανικής ανάπτυξης της Ελλάδας και τη συμβολή της στην Ελληνική οικονομία.

Συμπληρώνοντας την εικόνα αυτή βέβαια, θα πρέπει να τονίσουμε ότι η χώρα μας έχασε για ιστορικούς λόγους την ευκαιρία να συμμετέχει στην πρώτη βιομηχανική επανάσταση που συντελέστηκε στην Ευρώπη από τον 18^ο αιώνα έως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα που οδήγησε στις μεγάλες μεταβολές στον οικονομικό, κοινωνικό, τεχνολογικό και μορφωτικό τομέα.

Η απώλεια αυτής της ευκαιρίας για την Ελλάδα εκτός των ανωτέρω είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμένης αποτελεσματικότητας βιομηχανικό τομέα καθώς και την έλλειψη βιομηχανικής κουλτούρας. Η έλλειψη αυτή επιτρέψτε μου να πω ότι ήταν μια σημαντική τροχοπέδη στην υιοθέτηση και εφαρμογή των κατάλληλων πολιτικών για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στη χώρα.

Ως αποτέλεσμα της έλλειψης αυτής αλλά και των άλλων διαρθρωτικών αδυναμιών της διακυβέρνησης της χώρας εκτιμώ ότι ήταν η χαρακτηριστική υστέρηση της ενεργού συμμετοχής της και στη δεύτερη βιομηχανική – τεχνολογικά αυτή τη φορά – επανάσταση, με

την προώθηση των καινοτομιών και των νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία.

Αναφορικά με τη συμβολή της βιομηχανίας στο ΑΕΠ της χώρας θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι ανέρχεται συνολικά στο 20,3% (2007), διατηρείται σταθερή σε γενικές γραμμές κατά την τελευταία δεκαετία και αναλύεται σε 10,3% από τη μεταποίηση, 0,4% από τα μεταλλεία-ορυχεία, 2,6% από την ενέργεια και 7% από τις κατασκευές.

Η ελληνική βιομηχανία βέβαια λειτουργώντας στο πλαίσιο της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς αντιμετωπίζει τις ίδιες προκλήσεις με το σύνολο της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, αλλά όπως προανέφερα συγκεντρώνει διαρθρωτικές αδυναμίες που έχουν την αφετηρία τους στο παρελθόν.

Ειδικότερα, τα μακροχρόνια προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζει η ελληνική μεταποίηση είναι:

- *Η χαμηλή προστιθέμενη αξία.*
- *Ο μικρός βαθμός εξωστρέφειας.*
- *Η υψηλή ένταση της εισαγωγικής διείσδυσης.*
- *Η έντονη εξάρτηση από «παραδοσιακούς» κλάδους που ενίοτε είναι προβληματικοί.*
- *Η αδυναμία παραγωγής καινοτομίας και η ανεπαρκής υιοθέτηση / προσαρμογή αντίστοιχης εισαγόμενης.*
- *Οι «διασωστικού» χαρακτήρα παρεμβάσεις του δημοσίου που είχαν ως αποτέλεσμα την ανάληψη από το δημόσιο των ζημιών και την αύξηση της συνολικής δανειακής επιβάρυνσης.*
- *Το πολυδαίδαλο της αδειοδοτικής διαδικασίας και η ανασφάλεια αναφορικά με το θεσμικό (φορολογικό – ασφαλιστικό) σύστημα).*

Στο βαθμό που οι αδυναμίες αυτές παραμένουν, οι προοπτικές της ελληνικής βιομηχανίας είναι δυσοίωνες.

Συμφωνώντας λοιπόν με την εισήγηση οι προσαρμογές και παρεμβάσεις θα πρέπει να αφορούν τόσο στο γενικότερο περιβάλλον άσκησης της οικονομικής πολιτικής από την κεντρική κυβέρνηση, όσο και στο εσωτερικό περιβάλλον των επιχειρήσεων.

2. Η θέση της βιομηχανίας στην περιφερειακή διάταξη της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας και τον ιδιαίτερο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει.

Αδιαμφισβήτητα μια από τις βασικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας περιφερειακής οικονομίας, είναι οι επενδύσεις.

Ο λόγος είναι προφανής. Οι επενδύσεις συμβάλλουν είτε άμεσα, είτε δευτερογενώς μέσω της κατανάλωσης, στην αύξηση του εισοδήματος και στη διαμόρφωση ευνοϊκών συνθηκών διαβίωσης που αποτυπώνονται στους διάφορους δημογραφικούς δείκτες και τους δείκτες απασχόλησης.

Στη σημερινή οικονομική πραγματικότητα η οποία διαμορφώνεται υπό το καθεστώς διεθνών ανταγωνιστικών συνθηκών, τόσο στο επίπεδο της προσφοράς και της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών όσο και στο επίπεδο της προσφοράς και της ζήτησης των συντελεστών παραγωγής, ο προσδιορισμός των δυνατοτήτων των περιφερειών της χώρας να διαμορφώσουν ένα ευνοϊκό επενδυτικό περιβάλλον θα πρέπει να αποτελεί βασικό στόχο χωροταξικής πολιτικής στο πλαίσιο της εφαρμογής μιας αποτελεσματικής αναπτυξιακής στρατηγικής για την περιφέρεια.

Το ζήτημα αν η κατεύθυνση της οικονομικής ανάπτυξης θα αφορά στη βιομηχανία, τον τουρισμό ή τον πρωτογενή τομέα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από:

- *τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των περιφερειακών οικονομιών,*

- την κλαδική εξειδίκευση των οικονομιών και
- την ύπαρξη ηγετικών κλάδων στο πλαίσιο των περιφερειακών συστημάτων εισροών – εκροών συντελεστών παραγωγής και ενδιάμεσων – τελικών προϊόντων.

Οι μέχρι σήμερα ασκούμενες πολιτικές ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων στη χώρα και ειδικότερα της βιομηχανίας δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Εκείνο το οποίο παρατηρούμε είναι ότι στη χώρα μας υπάρχει υπερσυγκέντρωση της βιομηχανίας και κατ' επέκταση της μεταποίησης πρωτίστως στην Αττική και δευτερευόντως στη Θεσσαλονίκη, παρά το περιορισμένο εύρος και μέγεθος των χρηματοδοτικών κινήτρων σ' αυτές, γεγονός που οδήγησε σε έναν αντιαναπτυξιακό διπολισμό σε βάρος της περιφέρειας.

Κατά συνέπεια προκειμένου να αναβαθμιστεί ο ρόλος της βιομηχανίας στην περιφέρεια και η συμβολή της στο ΑΕΠ θα πρέπει να υπάρξουν συγκεκριμένες πολιτικές πέραν των χρηματοδοτικών κινήτρων, όπως αναφέρθηκαν άλλωστε στην εισήγηση, που να μπορούν να υπερκεράσουν τα πλεονεκτήματα των δύο μεγάλων αστικών κέντρων που είναι:

- η άμεση γειτνίαση με τα μεγαλύτερα καταναλωτικά κέντρα της χώρας με αποτέλεσμα το μειωμένο κόστος μεταφοράς των προϊόντων,
- η ύπαρξη σημαντικών υποδομών και δομών ανάπτυξης επιχειρηματικότητας και ως εκ τούτου η εξασφάλιση οικονομιών κλίμακας,
- η ύπαρξη εστιών καινοτομίας και ειδικευμένου εργατικού δυναμικού,
- η άμεση πρόσβαση στα κέντρα αποφάσεων και στις δημόσιες υπηρεσίες - με δεδομένη την μέχρι σήμερα συγκεντρωτική

λειτουργία του κρατικού μηχανισμού - για την ευκολότερη προώθηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Ειδικότερα για τη Βόρεια Ελλάδα, με την ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού και των καθέτων αξόνων της, διαμορφώνεται ένας ευρωπαϊκού χαρακτήρα και δυναμικής οικονομικός χώρος, στο πλαίσιο του οποίου έχουν σημαντική προοπτική ανάπτυξης επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που να αξιοποιούν τα κλαδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα των επιμέρους περιφερειών αλλά και νέες ανταγωνιστικές επιχειρηματικές δραστηριότητες σε τομείς που να συνδυάζουν τη γνώση, την καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες.

3. Προτάσεις πολιτικής για την ανάπτυξη της βιομηχανίας στο σύνολο και τις περιφέρειες της χώρας.

Είναι προφανές ότι η σημερινή κατάσταση δεν ευνοεί την ανάπτυξη της βιομηχανίας στην ελληνική περιφέρεια.

Οι αλλαγές που θα πρέπει να συντελεστούν ιδιαίτερα στο πλαίσιο της οικονομικής κρίσης θα πρέπει να είναι πρωτίστως διαρθρωτικές – μεταρρυθμιστικές σε θεσμικό επίπεδο με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και δευτερευόντως να είναι αντικείμενο δημοσιονομικής πολιτικής.

Για το λόγο αυτό οι προτάσεις της εισήγησης κινούνται προς την σωστή κατεύθυνση.

Από την πλευρά των επιχειρήσεων:

- *η ενίσχυση της εξωστρέφειάς τους,*
- *η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων - υπηρεσιών τους με έμφαση στην ποιότητα και την καινοτομία,*
- *η ενσωμάτωση στις δραστηριότητές τους πρακτικών έρευνας και τεχνολογίας και*

- *η διασύνδεση της λειτουργίας τους με επιχειρήσεις άλλων τομέων στο πλαίσιο των περιφερειακών οικονομιών,*

πιστεύω ότι μπορούν να οδηγήσουν στην αυξημένη συμβολή της βιομηχανίας στην περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας αλλά και των περιφερειών της.

«ΣΒΒΕ – Eurobank βιομηχανία 2020:

Περιφερειακή ανάπτυξη, καινοτομία και εξωστρέφεια».

Θεσσαλονίκη 30 Νοεμβρίου 2009

Δευτερολογία – Τοποθέτηση επί ερωτημάτων

Τάσος Σιδηρόπουλος – Διευθυντής Προγραμμάτων της ANKO A.E.

- 1. Η μεταποίηση στη Δυτική Μακεδονία μειώνει τη συμμετοχή της στο ΑΕΠ της χώρας: που οφείλεται αυτό; η κατάσταση είναι αναστρέψιμη; η διαπίστωση για αποβιομηχάνιση της περιοχής και για τη μετεξέλιξή της σε περιοχή παροχής υπηρεσιών σας βρίσκει σύμφωνο;**

Πράγματι, η μεταποίηση στη Δυτική Μακεδονία είναι υποτονική και τα σχετικά μεγέθη επιβεβαιώνουν την τάση αποβιομηχάνισης και τις συνέπειες στον τοπικό κοινωνικό ιστό που βιώνει η περιοχή.

Η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των επιχειρηματικών κλάδων της Βόρειας Ελλάδας, η μετανάστευση μεταποιητικών επιχειρήσεων στις γειτονικές χώρες χαμηλού εργατικού κόστους αλλά και η άστοχη συχνά κυβερνητική πολιτική στήριξης των επιχειρήσεων, δημιούργησαν ένα νεφελώδες τοπίο στην επιχειρηματικότητα.

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας δεν θα μπορούσε να απέχει απ' αυτή την πραγματικότητα αφού η μονοδιάστατη δραστηριότητα χρόνων, στον τομέα της ενέργειας (εξόρυξη, παραγωγή) και στον κλάδο της γούνας διαμόρφωσαν ένα υποτονικό επιχειρηματικό κλίμα που χαρακτηρίζεται από έντονη ανομοιογένεια σε επίπεδο περιφέρειας, πολύ μικρό μέγεθος επιχειρήσεων, απουσία σημαντικών ιδιωτικών επενδύσεων και πολύ χαμηλή εξωστρέφεια.

Αντίθετα ο τριτογενής τομέας παρουσιάζει μία σημαντική δυναμική τα τελευταία χρόνια. Εκτός από την ανάπτυξη του εμπορίου στις τοπικές αγορές που αποτελεί άμεση συνέπεια της ροής χρηματοδοτικών πόρων στην Περιφέρεια, η ανάπτυξη στοιχείων του κοινωνικού εξοπλισμού και της παιδείας (ΑΕΙ, ΤΕΙ) συνέβαλε ιδιαίτερα στη δημιουργία προσφοράς όλων των υπηρεσιών του τριτογενούς τομέα με αποτέλεσμα τη σημαντική βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Επιπρόσθετα, η διαφαινόμενη προοπτική ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού μπορεί να αποτελέσει μια από τις διεξόδους στην προσπάθεια διεύρυνσης της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας.

Παρά το γεγονός του συρρικνωμένου μεταποιητικού τομέα θα πρέπει να αναδειχθούν οι δυνατότητες και η σημαντική δυναμική κάποιων κλάδων τα τελευταία χρόνια όπως π.χ. του κλάδου μετάλλου – κατασκευών (*δημιουργία cluster μετάλλου «Metalmanu»*).

Στο πλαίσιο της νέας πραγματικότητας που θα διαμορφώσει η «μεταλιγνιτική» περίοδος στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας αλλά και αυτής που ήδη υφίσταται εξαιτίας της χρηματοοικονομικής κρίσης και τις συνθήκες του διεθνούς ανταγωνισμού, επιβάλλεται η λήψη πρωτοβουλιών για την θεσμική και χρηματοοικονομική στήριξη των επιχειρήσεων της περιοχής ώστε να παραμείνουν βιώσιμες και να αναπτυχθούν σε νέες αγορές με σύμμαχο την καινοτομία και την ποιότητα, αξιοποιώντας στο μέγιστο βαθμό τις δυνατότητες που προσδίδει η προσπελασιμότητα (οδικά δίκτυα) και η γεωγραφική θέση της περιφέρειας.

2. Η Δυτική Μακεδονία μπορεί να αποτελέσει προορισμό επενδύσεων στη μεταποίηση; σε ποιους τομείς; ποιες είναι οι προϋποθέσεις γι αυτό; ποιες είναι οι προτάσεις σας; Είστε αισιόδοξος ότι αυτό θα συμβεί; γιατί;

Το παράδειγμα του συνεργατικού σχηματισμού μετάλλου «Metalmanu» που έχει στόχο να ισχυροποιήσει μέσα από ένα ολοκληρωμένο πλέγμα υπηρεσιών τις 200 περίπου επιχειρήσεις μετάλλου που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (Μηχανουργία, μεταλλικές κατασκευές, κατασκευή κουφωμάτων αλουμινίου και Ειδικές κατασκευές) σε συνεργασία με τα Ακαδημαϊκά & Τεχνολογικά ιδρύματα της περιοχής, τους ΟΤΑ και την ANKO, αποτελεί έμπρακτη απόδειξη της προστιθέμενης αξίας που μπορούν να έχουν οι **απόλυτα στοχευμένες δράσεις στήριξης δυναμικών κλάδων** στην περιφέρεια.

Δεδομένου του παραγωγικού προφίλ της περιφέρειας (*ενεργειακό Κέντρο της χώρας, πλούσιο υπέδαφος, αξιόλογος φυσικός πλούτος, σημαντικός πρωτογενής τομέας*) σημαντικές ευκαιρίες θα μπορούσαν να αναδυθούν στον κλάδο της μεταποίησης και σε άλλους κλάδους όπως στην επεξεργασία του μαρμάρου και των υποπροϊόντων του (*π.χ. μαροψηφίδα και μαρμαρόσκονη*), στην αξιοποίηση της ιπτάμενης τέφρας των βιομηχανικών μονάδων της ΔΕΗ για την παραγωγή τσιμεντοπροϊόντων (*έχει ήδη πραγματοποιηθεί πιλοτικό έργο από την εταιρεία ΤΕΧΝΟΜΠΕΤΟΝ Α.Ε. στο πλαίσιο του προγράμματος «Καινοτόμες Δράσεις 2000-2006 «k-clusters» και πιλοτική εφαρμογή χρήσης κυβόλιθων με υψηλή περιεκτικότητα σε ιπτάμενη τέφρα στο πλαίσιο του Πόλου Καινοτομίας «ΣυνΕνέργεια»*), στην αξιοποίηση του δασικού πλούτου και της υπάρχουσας εμπειρίας σε θέματα επεξεργασίας ξύλου (*π.χ. στο Νομό Γρεβενών*) με τη δημιουργία ενός cluster ξύλου. Ακόμη σημαντικές δυνατότητες διαφαίνονται για τις επιχειρήσεις στον κλάδο τροφίμων συμπεριλαμβανομένου του αγροδιατροφικού τομέα.

Παράδειγμα ιδιαίτερης δυναμικής για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στο πρωτογενή τομέα δίνει το πιλοτικό πρόγραμμα καλλιέργειας της αγριαγκινάρας, με φορέα διαχείρισης την ANKO, το οποίο χρηματοδοτείται από το Ειδικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Νομού Κοζάνης καλύπτοντας πλήρως τις δαπάνες εγκατάστασης και τις καλλιεργητικές εργασίες των αγροτών, κατά το πρώτο και δεύτερο έτος της δραστηριότητάς τους.

Η παραγωγή της βιομάζας θα χρησιμοποιηθεί για μικτή καύση με λιγνίτη και εκτιμάται ότι θα συνεισφέρει θετικά στα περιβαλλοντικά προβλήματα, που αντιμετωπίζει η ευρύτερη περιοχή, μειώνοντας ταυτόχρονα το κόστος αγοράς δικαιωμάτων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από τη ΔΕΗ Α.Ε.

Στο ίδιο πλαίσιο και δεδομένου του παραγωγικού προφίλ της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας θα πρέπει η περιοχή να παραμείνει το **Ενεργειακό Κέντρο της Χώρας** και μετά το λιγνίτη. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανάδειξης της ως χώρου **Ενεργειακής Αριστείας** επενδύοντας στην έρευνα, ανάπτυξη και αξιοποίηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας φιλικών προς το περιβάλλον.

Η συγκρατημένη αισιοδοξία για την πορεία της μεταποιητικής δραστηριότητας στη Δυτική Μακεδονία έχει ως προϋπόθεση:

- *τη διάθεση και τόλμη των τοπικών επιχειρήσεων όχι απλώς να επιβιώσουν αλλά να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα και την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών τους.*
- *τη συστηματική και εντατική προσπάθεια άρσης των εκτεταμένων ανικινήτρων που συνεχίζουν να παρακωλύουν τη βιομηχανική ανάπτυξη στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στην περιφέρεια.*

- την στήριξη της επιχειρηματικότητας από όλους τους τοπικούς, κοινωνικούς, αναπτυξιακούς και επιστημονικούς φορείς της περιοχής, με τη συγκέντρωση των προσπαθειών και των πόρων.

3. Ποια είναι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των επιχειρήσεων της Δυτικής Μακεδονίας; τι προτείνετε να γίνει ούτως ώστε αυτά να ενισχυθούν;

- Η ιστορική διαδρομή της περιοχής στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, η κομβική της θέση σε σχέση με τα διεθνή δίκτυα διανομής και η τεχνογνωσία που αναπτύχθηκε στον κλάδο, δίνει τη δυνατότητα στήριξης παράλληλων οικονομικών δραστηριοτήτων είτε με την ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων (π.χ. θερμοκήπια με χρήση τηλεθέρμανσης) ή με την ανάπτυξη συνεργασιών των επιχειρήσεων (π.χ. μεταλλικές κατασκευές) με τη λειτουργία της ΔΕΗ.

Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να υπάρξει συνεργασία των επιχειρήσεων με το σύνολο των ακαδημαϊκών, ερευνητικών και αναπτυξιακών φορέων καθώς και των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων της περιοχής.

- Η διασυνοριακή - στρατηγική θέση της περιφέρειας που δίνει την δυνατότητα διείσδυσης των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών στα Δυτικά Βαλκάνια αλλά και στην Ευρωπαϊκή ενδοχώρα, με την αξιοποίηση της κομβικής της θέσης επί της Εγνατίας Οδού και των κάθετων αξόνων (ανάπτυξη επιχειρήσεων μεταφορών & logistics).
- Η βελτιωμένη πλέον πρόσβαση στα μεγάλα επιχειρηματικά κέντρα του βορειοελλαδικού τόξου (Θεσσαλονίκη – Ήπειρος), δεδομένης της άμεσης εξάρτησης από το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, η βελτίωση της προσβασιμότητας της Περιφέρειας ενισχύει τις επιδράσεις που δέχεται από τα μεγάλα αστικά κέντρα, τα οποία

θα αποτελούν συγχρόνως αποδέκτες των υπηρεσιών και προϊόντων της Δυτικής Μακεδονίας.

- Η συγκέντρωση του συνόλου σχεδόν των ελληνικών εξαγωγών της κατηγορίας προϊόντων «Γουνοδέρματα και Γουναρικά, Τεχνητά Γουνοδέρματα» στην περιοχή Καστοριάς – Σιάτιστας, αναδεικνύει τη σπουδαιότητα του κλάδου - παρά τα προβλήματά του - για την οικονομία της περιοχής και την εξωστρέφειά της.
- Η ύπαρξη Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας που δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης παράλληλων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων περιβαλλοντικού χαρακτήρα με ιδιαίτερη αναφορά στην επεξεργασία των απορριμμάτων και στην ανακύκλωση.
- Η ύπαρξη σημαντικών δυνατοτήτων ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η προσπάθεια που άρχισε για την τουριστική ανάπτυξη κυρίως του ορεινού τουρισμού αναψυχής, του οικολογικού τουρισμού και του χειμερινού τουρισμού στα χιονοδρομικά κέντρα της περιοχής, μπορεί να συνεχιστεί σε πιο συστηματική βάση και με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, η οποία σε συνδυασμό με την προβολή της περιοχής θα συμβάλει στη διαμόρφωση ενός βιώσιμου προτύπου εναλλακτικού τουρισμού (π.χ. *Εγνατία, Τουρισμός*).
- Η ικανοποιητική τηλεπικοινωνιακή υποδομή της Περιφέρειας και ταυτόχρονα η δραστηριοποίηση ενός σημαντικού αριθμού φορέων έρευνας και ανάπτυξης τεχνολογίας (ΠΔΜ, ΤΕΙ, ΚΤΕ, ΙΤΕΣΚ) μικρού όμως μεγέθους και δυναμικότητας το οποίο, παρά το γεγονός ότι συνεχίζει να μην αποτελεί την αναγκαία κρίσιμη μάζα προσφοράς τεχνολογίας και υποστήριξης της καινοτομίας, μπορεί κάτω από κατάλληλες προϋποθέσεις να συνεισφέρει σημαντικά στην επιχειρηματική προοπτική της περιφέρειας.

4. Πως μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματική σύνδεση του πρωτογενούς τομέα της παραγωγής, του εμπορίου και του τουρισμού με τη μεταποίηση στη Δυτική Μακεδονία; ποιες είναι οι σχετικές προοπτικές;

Η **καθετοποίηση του παραγωγικού συστήματος** οδηγεί με ασφάλεια στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών της περιφέρειας. Με τον τρόπο αυτό οι κλάδοι των διαφόρων τομέων **εξασφαλίζουν τις ενδιάμεσες εισροές τους στην ίδια την περιφέρεια συμβάλλοντας στην αύξηση τόσο του ΑΕΠ όσο και της απασχόλησης της περιοχής.**

Η προσπάθεια που άρχισε για την τουριστική ανάπτυξη κυρίως του ορεινού τουρισμού αναψυχής, του οικολογικού τουρισμού και του χειμερινού τουρισμού στα χιονοδρομικά κέντρα της περιοχής, θα πρέπει να συνεχιστεί σε πιο συστηματική βάση και με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού, η οποία σε συνδυασμό με την προβολή της περιοχής θα συμβάλει στη διαμόρφωση ενός βιώσιμου προτύπου εναλλακτικού τουρισμού.

Η ανάπτυξη του τουρισμού μπορεί με τη σειρά της να εξασφαλίσει νέους καταναλωτές για τα πρωτογενή ή μεταποιημένα αγροτικά προϊόντα της περιοχής, στο πλαίσιο ενός Τοπικού Συμφώνου Ποιότητας, το οποίο θα δίνει έμφαση στην τοπική παραγωγή, την ποιότητα και την παράδοση.

Ο πρωτογενής τομέας και κυρίως οι δυνατότητες που δίνει η ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της οικολογικής γεωργίας και της προστασίας του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την μεταποιητική δραστηριότητα μπορούν να δημιουργήσουν μία ενιαία πλατφόρμα ανάπτυξης υγιούς επιχειρηματικότητας που θα αξιοποιεί τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής και θα αναβαθμίζει το περιβάλλον.

Η προοιωνιζόμενη μεταλιγνιτική περίοδος και η αποβιομηχάνιση της περιοχής καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για νέες κατευθύνσεις σε όλους τους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας με έμφαση στην **πράσινη οικονομία, την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία.**

Πετυχημένο παράδειγμα καθετοποίησης της οικονομίας αποτελεί για το Νομό Κοζάνης το αγροτικό προϊόν του κρόκου (σαφράν).

Το μοναδικό αυτό προϊόν, με την έντονη εξαγωγική δραστηριότητα, συμβάλλει σημαντικά στο τοπικό εισόδημα, προάγει την έρευνα και τη σύναψη επιχειρηματικών συνεργασιών (joint venture συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών και εταιρείας ΚΟΡΡΕΣ Φυσικά προϊόντα), συμβάλλει σημαντικά στις εμπορικές δραστηριότητες της περιοχής αλλά και στην ανάπτυξη τουριστικών & πολιτιστικών εκδηλώσεων στο πλαίσιο προβολής του προϊόντος.

5. Θεωρείτε ότι η μέχρι σήμερα στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης και κατά συνέπεια η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης έχει φέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα; αν όχι, τι θα πρέπει να αλλάξει;

Η περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας η οποία στηρίχθηκε μέσω των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων και των τριών Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης μάλλον **δεν έφερε μέχρι σήμερα τα αναμενόμενα αποτελέσματα** αναφορικά με την πραγματική κοινωνικοοικονομική σύγκλιση των περιφερειών της, τόσο μεταξύ τους όσο και με άλλες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Απόδειξη ότι ακόμη και με την διευρυμένη Ε.Ε.-27 εξακολουθούμε να έχουμε 8 από τις 13 Περιφέρειες με κατά κεφαλή ΑΕΠ μικρότερο του 75% του μέσου κοινοτικού όρου.

Είναι προφανές ότι είτε η κατανομή και χρήση των πόρων δεν ήταν η ενδεδειγμένη και κατά συνέπεια αναποτελεσματική, είτε ότι στην ελληνική οικονομία λειτουργούν τόσο ισχυρές πολωτικές τάσεις και

διαρθρωτικές ακαμψίες, που οι πολιτικές συνοχής απλώς επιτυγχάνουν μια επιβράδυνση ή προσωρινή αναστολή των δυσμενών εξελίξεων.

Κατά συνέπεια οι όποιες αλλαγές θα πρέπει να κατατείνουν:

- **Πρώτον, στο διαρθρωτικό σκέλος των οικονομικών διαδικασιών και**
- **Δεύτερον, στη συγκέντρωση των χρηματοδοτικών πόρων σε τομείς και κλάδους της περιφέρειας που παρουσιάζουν εξειδίκευση και προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης.**

6. Οι περιφερειακές ανισότητες στη χώρα αντί να αμβλύνονται, ολοένα και διευρύνονται: που οφείλεται αυτό; μπορεί η κατάσταση να αντιστραφεί; Τι θα πρέπει να γίνει προς αυτή την κατεύθυνση;

Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα, όπως εξελίχτηκαν κατά τη μεταπολεμική περίοδο αποτελούν ένα **δομικό χαρακτηριστικό της ελληνικής οικονομίας**. Παρότι οι αυξομειώσεις τους διευρύνονται στις περιόδους ταχείας ανάπτυξης της οικονομίας και μειώνονται στις περιόδους ύφεσης, σε μακροπρόθεσμη βάση τα απόλυτα μεγέθη τους αναδεικνύουν βαθύτατες και μόνιμες ανισορροπίες στις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας.

Οι συνήθεις δείκτες μέτρησης των περιφερειακών ανισοτήτων είναι το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κάθε μιας από τις 13 διοικητικές περιφέρειες και η ανεργία ως ποσοστό του ενεργού πληθυσμού. Και τα δύο όμως αυτά μεγέθη παρουσιάζουν σημαντικές αδυναμίες, ιδιαίτερα όταν παρουσιάζονται ως ενδείξεις του πραγματικού επιπέδου ευημερίας που απολαμβάνει κάθε περιφέρεια.

Ως προς το ΑΕΠ, το πρώτο που πρέπει να τονίσουμε είναι η διαφορά μεταξύ του κατά κεφαλή ΑΕΠ και του πραγματικού εισοδήματος των

κατοίκων μιας περιφέρειας: γιατί ολοένα και συχνότερα (όσο αυξάνει το μέσο μέγεθος των επιχειρήσεων) ούτε οι ιδιοκτήτες, και πολλές φορές ούτε οι εργαζόμενοι, είναι κάτοικοι της περιοχής που είναι εγκατεστημένη μια επιχείρηση. (π.χ. οι νομοί Βοιωτίας και Κοζάνης). Επίσης η έκταση της παραοικονομίας που δεν καταγράφεται στο ΑΕΠ εμφανίζει σημαντικές περιφερειακές διαφοροποιήσεις.

Σε όλα αυτά έρχεται να προστεθεί ένα ακόμα ανησυχητικό ερώτημα: μήπως τα τελευταία χρόνια επιταχύνονται οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες κυρίως λόγω της συγκέντρωσης των πόρων σε μεγάλα έργα που αφορούν συγκεκριμένες περιοχές; Όπως κάθε μέσος όρος έτσι και τα περιφερειακά μεγέθη καλύπτουν σοβαρές ανισότητες στο εσωτερικό των περιφερειών. Παρότι η κατάτμηση σε ολοένα μικρότερες γεωγραφικές ενότητες είναι φυσικό να αναδεικνύει μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις, τα στοιχεία στο επίπεδο του νομού, με τα οποία ιστορικά ταυτίζονται περισσότερο οι τοπικοί πληθυσμοί, δεν μπορούν να αγνοηθούν. Δεν μπορεί επίσης να αγνοηθεί ότι συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές όπως τα μικρά νησιά, οι ορεινές ζώνες και οι υποβαθμισμένες γειτονιές των αστικών κέντρων αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρότερα προβλήματα, όπως καταγράφονται τόσο από τις δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις, όσο και τις έρευνες για τη φτώχεια, το επίπεδο υποδομής και άλλες ειδικές μελέτες που κατά καιρούς έρχονται στη δημοσιότητα.

Μπορούμε πάντως να καταλήξουμε με μια αναμφισβήτητη διαπίστωση: **Η χωρική ανισορροπία του παραγωγικού και δημογραφικού δυναμικού της χώρας παραμένει σε απaráδεκτα υψηλά για αναπτυγμένη οικονομία επίπεδα, ενώ οι ομολογουμένως πρωτοφανείς για το ελληνικό κράτος δαπάνες υπέρ της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής των τελευταίων δεκαπέντε ετών δεν πέτυχαν ούτε το πιο πάνω φαινόμενο να περιορίσουν σημαντικά, ούτε τις αποκλίσεις στα κατά κεφαλή μεγέθη να βελτιώσουν ουσιαστικά.**

Για να αντιστραφεί η κατάσταση αυτή θα πρέπει να γίνουν σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις αναφορικά με:

- Τη διοικητική και δημοσιονομική αποκέντρωση.
- Τη μεταφορά πόρων και αρμοδιοτήτων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
- Τη διαμόρφωση περιφερειακών προγραμμάτων ως αναπόσπαστων τμημάτων στοχευμένης πολιτικής και όχι ως αποσπασματικών δράσεων που συμπληρώνουν άλλες πολιτικές.
- Τον χωροταξικό σχεδιασμό για ισόρροπη ανάπτυξη, ολοκληρωμένες παρεμβάσεις, βελτίωση της ποιότητας ζωής, αξιοποίηση του ενδογενούς δυναμικού, παροχή ικανοποιητικού επιπέδου υπηρεσιών γενικού ενδιαφέροντος και ειδικότερα μεταφορών, υγείας, πρόνοιας και εκπαίδευσης, ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, σεβασμό στις ιδιαιτερότητες και αποφυγή ενός ισοπεδωτικού μοντέλου αστικοποίησης, προστασία της φύσης και καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης, ανάδειξη τοπικών αστικών κέντρων και διασφάλιση της εταιρικής σχέσης με τις ζώνες υπαίθρου.

7. Ενισχύεται η μεταποίηση μέσω της υφιστάμενης περιφερειακής πολιτικής; αν ναι, μέσω ποιών μέτρων; πως θα ενισχυθεί η περιφερειακή βιομηχανία τα επόμενα χρόνια;

Η υφιστάμενη περιφερειακή πολιτική αποτελεί συνέχεια των προηγούμενων, χωρίς ιδιαίτερες αλλαγές σε ότι αφορά στη στήριξη της βιομηχανίας και της μεταποίησης.

Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού για τη Βιομηχανία το οποίο έχει ψηφιστεί θα πρέπει να αποτυπώνεται στις εφαρμοζόμενες

πολιτικές ενίσχυσης των επιχειρήσεων με γνώμονα τις κλαδικές εξειδικεύσεις και προτεραιότητες των Περιφερειών.

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ αλλά και τον Αναπτυξιακό Νόμο θα πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψη τις ιδιαιτερότητες αυτές και τις απαιτήσεις της νέας εποχής και να συνδυάζονται με τις κατάλληλες διαρθρωτικές παρεμβάσεις.

Ειδικότερα οι προτεραιότητες για τη Δυτική Μακεδονία, όπως αναφέρονται στο Ε.Π. Μακεδονίας – Θράκης 2007 - 2013 είναι:

- *Η προσαρμογή της παραγωγικής δομής στις διεθνείς απαιτήσεις μέσω της αξιοποίησης νέων τεχνολογιών της ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών της ενίσχυσης των αναπτυξιακών δομών και της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας.*
- *Η ενίσχυση της εξωστρέφειας της περιφερειακής οικονομίας ιδίως προς τις γειτονικές χώρες των Βαλκανίων και η ανάπτυξη προγραμμάτων συνεργασίας σε θέματα αξιοποίησης φυσικών πόρων, ενέργειας, τουρισμού – πολιτισμού.*
- *Η δημιουργία συνθηκών για την ενίσχυση της παραγωγικής βάσης και η βελτίωση της ποιότητας ζωής και της ελκυστικότητας των αστικών κέντρων και των ορεινών - αγροτικών περιοχών.*